

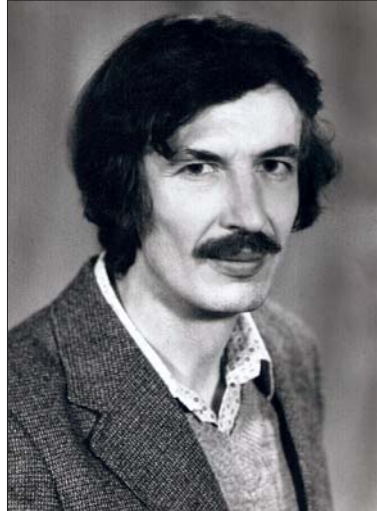
In memoriam

Nikolai Konakov

2.XII 1946–10.VIII 2010

10. augustil suri komi etnoloog ja folklorist Nikolai Konakov, keda sidusid Eesti Rahva Muuseumi, etnograafide ja usundi-uurijatega pikaajased ühisprojektid.

Nikolai Konakov sündis 2. detsembril 1946. aastal Dresdenis Saksamaal sõjaväelase perekonnas. 1975. aastal lõpetas ta Leningradi Ülikooli ajalooteaduskonna ja kaitses 1979. aastal Venemaa Teaduste Akadeemia Leningradi Etnograafia Instituudis väitekirja. 1989. aastast juhatas ta Venemaa TA Uurali osakonna Komi filiaali Ajaloo, Keele, Kirjanduse Instituudi etnograafia ja folkloristika osakonda. Tema juhtimisel toimusid süstemaatilised välitööd Euroopa kirdepiirkonnas ja Ida-Siberis, sama territoorium oli etnograafia ja folkloristika uuringute keskmes. N. Konakov oli ka arvukate komi traditsioonilist maailmavaadet ja etnograafiat puudutavate kogumike koostaja ja toimetaja, rohkem kui 200 teadustöö autor. Nende seas on olulisel kohal nt Euraasia rahvaste traditsioonilist kultuuri ja etnilist ajalugu käsitlevaid monograafiad ning artiklid. Ta oli viljakas teadlane, komi mütoloogia köite toimetaja ja artiklite autor. Nikolai Konakov kuulus rahvusvahelisse folkloristide FF Communicationi võrgustikku (Helsingi) assotsieerunud liikmena ja oli New Yorgi Teaduste Akadeemia tegevliige.

In memoriam

Nikolai Konakov (2. XII 1946 – 10. VIII 2010)

Eulogy on Nikolai Konakov, Komi ethnologist and folklorist who passed away on 10 August. He was a man who had long-term cooperation ties with the Estonian National Museum, ethnographers and researchers of religion.

Palju õnne!

80

30. september

Ellen Liiv – folklorist

75

24. oktoober

Pille Kippar – folklorist

3. november

Ingrid Rüütel – rahvamuusikateadlane

70

17. jaanuar

Vilmos Voigt – ungari folklorist ja semiootik

65

5. mai

Enn Ernits – keeleteadlane ja folklorist

60

13. august

Tarmo Kulmar – usundiurija ja orientalist

27. november

Anu Korb – folklorist, *Mäetaguste* autor

50

14. november

Marju Kõivupuu – folklorist

Maskeerimist jäädvustamas

2010. aasta jaanuaris oli meil võimalik Eesti Kirjandusmuuseumi ja Bulgaaria TA Folklooriinstituudi ühisprojekti raames osaleda vaatlejatena jäädvustada oma töö tarbeks Bulgaarias Perniku linnas toimunud maskeerimisfestivali.

Maskeerimine kuulub Euroopa vanimate tavade hulka. Näiteks Bulgaarias, Sofias põhja pool Belogradtšiku linna lähedal Magura koopa joonistel arvatakse olevat kujutatud tantsivaid maskides inimesi ja nende jooniste vanus ulatub kuni 12 000 aastani. Maskeerimispuhad on Euroopa riikides tänaseni laialt levinud, nendel ja maskikandjatel on hulgaliselt regionaalseid nimetusi ja erijooni, kuid ka palju sarnast.

Lääne-Bulgaarias asuva Perniku linna (ca 40 km Sofias edelas) valisime välitööde paigaks kui kõige pikema ajalooga, kõige arvukamate osavõtjatega, kõige vanema ja tuntuma festivali. Umbes 100 000 elanikuga tööstuslinn paikneb Struma jõe kallastel. 4. sajandil eKr asus seal traakia kindlus, hilisem rooma asundus. Alates 9. sajandist kuulus Pernik Bulgaaria impeeriumi tähtsamate kindluste hulka. Sellesse aega jääb ka esmamainimine. Hilisemate sajandite kuulsusrikkad episoodid on võitlus bütsantslaste (tsaar Samuili sõjad Bütsantsi impeeriumiga) ja türklastega. 20. sajandi alguses kujunes Pernikust kiiresti arenev kaevandus- ja rasketööstuskeskus, mis sai linna nimetuse 1929, alates 1958. aastast on Pernik piirkonnakeskus.

Bulgaaria vanimat maskeerimisfestivali korraldatakse alates 1966. aastast. Algselt võtsid sellest osa ainult Perniku piirkonna rühmad, kokku 800 maskeeritut. Festival on pidevalt üha laienenud. Alates teisest festivalist nimetatakse seda rahvuslikuks kukeri ja survakari iidsele kombele pühendatud kevadiseks laulu- ja tantsufestivaliks. 1985. aastast kutsutakse festivalile rahvusvahelisi rühmi, eeskätt lähialadelt, kuid ka nt Hiinast ja Koreast jm. 1995. aastal võeti Pernik Rahvusvahelise Karnevalilinnade Föderatsiooni täisliikmeks ning 2009. aasta juunis lisandus uus tiitel: Euroopa survade ja sanditajate pealinn.

Rahvusvaheline festival toimub jaanuari viimase nädalavahetuse kahel päeval.

2010. aastal võttis maskeerimisüritusest osa ca 6400 inimest ehk 90 rühma kõigest Bulgaaria piirkondadest ning külalisrühmad Euroopast, Aasiast ja Aafrikast. Jälgisime ja jäädvustasime kahepäevast maskeeritute rongkäiku läbi linna, mis kestis mõlemal päeval kella kümnest kuueni, kordamööda esineti lühidalt žüriile ja seejärel mindi edasi vabalavale ennast näitama.

Samal ajal toimus kultuuripalees konverents "Maskeraad – Bulgaaria festivalid ja karnevalid" ja noortekeskuses töötuba, kus parimad maskimeistrid õpetasid traditsiooniliste maskide valmistamist. Festivali võitjate ja veteranide jaoks oli esinemisvõimalus fotostuudios ning kell 19 algas rühmadele kultuuripalees "Sõpruse öö". Pernikus olid festivali ajal kogu öö tasuta avatud muuseumid, galeriid ja keskaegne Krakra kindlus, kuhu tegelikult pääseb kogu aeg tasuta vaatama.

Varem olid vallaliste noorte meeste talve- ja kevadtalve-rituaalid sümbolsest seotud vana aasta ärasaatmise ja uue saabumisega ning looduse tärkamisega. Tavandi siht oli tagada rikkalik saak, inimeste ja koduloomade tervis ja viljakus. Maskeeritud peletasid eemale kurje vaime ja valmistasid inimesi ette uueks aastarin-

giks. Nende kasukate küljes rippuvate kellade helin väideti tugevdavat maskide kaitseomadusi. Tänapäev on maskeerimistava peamine atribuut vööle ja rihmadega selga riputatavad suured ja hiigelsuured kellad, samuti selga aetud karvakasukad ja pähe pandud suured maskid. Mustlased, surm, hobune, karu, kurg, krokodill jt loomad vaheldusid koletislike fantaasiamaskidega. Rõivastes on toimunud siiski muutusi. Üks tüüpilisemaid (ja kindlasti odavamaid) lahendusi on rohelistest, punastest ja valgetest riideribadest kostüümid, kuid näha olid ka kaltsuvaibatehnikas kehakatteid. Kostüüm ja mask on osavõtja oma rahakoti peal, igauks vaatab, kui palju ta oma eelarvest saab maskeerimise peale kulutada. Traditsiooniliselt polnud naistel osalemine lubatud, kuid uute sümbolite ja kujude ülevõtmisel on lõtvunud osavõtjate vanuse ja sugupoolega seotud nõuded.

Tõdesime, et Perniku festival on sulanduva kultuuri näide. Piirid välis- ja siseringi vahel on hägustunud. Linnarahvas/pealtvaatajad maskeeruvad samuti erineval määral: maalitud nägu, värvilised parukad (mida tänavail müüakse) või mõned tänavakaubandusest ostetud aksessuaarid, koomilised stereotüüpi toetavad rõivad (nõid, kurat jt). Rühmade atraktiivsuse tõstmiseks on kaasatud rahvatantsu- ja rahvalaulurühmad – nn festivaliuuendus. Kuid iga sellise aastakümneid püsinud kalendripõhise tähistamise oluline küsimus on selle püsijäämine. Meile tundus, et pärimuse järjepidevus on tagatud just laste osalemisega: maskeeritud poisid liikusid koos isaga täiskasvanute seas.

Välitööde põhjal oli kogu linn pikad päevad tänavail, kus õilmitses kõige erinevam kaubandus (maski-, suveniiri-, rahvakunsti, odavriiete ja kõige mõeldava kaubastamine, suitsesid tänavagrillid), üle mille kõlas võimas kellade müra. Maskeerimistühma peamine esinemisviis pole verbaalne, vaid seisneb müras, mille tekitab tuhandete kellakandjate rütmi väljahüppamine, mida toetavad siin ja seal mängivad pillimeesterühmad. Pealtvaatajaid oli sedavõrd, et meil oli paiguti raskusi nii filmimise kui ka pildistamisega. Tahtsime ju olla ka sõltumatud vaatlejad rahva hulgas, mitte staatiliselt žürii ridadesse surutud. Salvestasime festivalil edasiseks kasutamiseks videokatkeid ja fotosid, unikaalse ja vaimustava elamuse ühte väikest ülevaadet esindas juuni alguses SIEFi rituaalse aasta töörühma konverentsiks koostatud fotonäitus.

Täname abi eest Nikolai Sivkovi ja Perniku Ajaloomuuseumi.

Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov

22. rahvusvaheline huumorikonverents Hong Kongis

24.–27. juunini, ajal kui Eestis peeti jaaniaega, leidis kaugel Hiinas, Hong Kongis aset Rahvusvahelise Huumoriuurimise Seltsi (*International Society for Humor Studies* = *ISHS*) 22. aastakonverents, millest võttis osa üle 200 teadlase maailma eri paigust. Konverentsi korraldas 1984. aastal rajatud Hong Kongi Linnaülikool (City University of Hong Kong), täpsemalt sealne rakenduslike ühiskonnateaduste osakond. Nelja päeva

jooksul oli võimalik kuulata ettekandeid lausa viies paralleelses sektsioonis. Konverentsi vältel leidsid aset ka mitmed kitsatemaatilised sümposioonid.

Laiemas plaanis olid aastakonverentsi märksõnadeks interdistsiplinaarsus ja uued arengud huumoriuurimises, kuid peamised suunad olid: 1) huumori roll psühholoogilises heaolus, stressijuhtimises, enesetäiustamises ja sotsiaalses interaktsioonis; 2) huumori roll kultuuris, hariduses, loovuses ja juhtimiskoolitustel; 3) huumori kasutusala äris, meediakommunikatsioonis ja reklaamis ning 4) huumori rakendamine psühhoteraapias ja psühholoogilises nõustamises. Neist suundadest lähtuvalt olid rühmitatud ka paralleelsektsioonide teemad: kultuur, psühholoogia, püstijalakomet (*stand up comedy*), ühiskond, lingvistika, Hiina huumor, rõhutades ühtlasi huumori psühholoogilisi, lingvistilisi ja sotsiokultuurilisi aspekte.

Teoreetilise ja äärmiselt elegantse avaettekande pidas seltsi praegune president Elliott Oring (*Shaken, Not Stirred: Blending and Humor*). Kirjanik Ian Flemingi loodud salaagendi James Bondi lemmikjoogist (raputatud, mitte segatud vodkamartiini) inspireeritud pealkiri sobis ideaalselt ettekandele, mis keskendus tänapäeva metafoorteooriate rakendamisele nüüdisaja huumoriuurimises laiemalt. Arvestades tõsiasja, et suursündmus toimus Hiinas, tutvustati nelja päeva vältel nii plenaar- kui ka paralleelsektsioonide vältel päris palju idamaade huumori eripärasid. Teise päeva plenaarainesineja oli korraldajaülikooli professor Xiaodong Yue, kes oli ühtlasi ka konverentsi kuberner. X. Yue andis hea ülevaate Hiina huumoriteraapia minevikust, olevikust ja tulevikust, peatudes neljal põhilisel huumoriteraapia vormil: naljateraapia, klounietenduse teraapia, naeruväärsusteraapia ja õnneliku sündmuse teraapia. Kolmanda konverentsipäeva hommikul sai plenaarretteasteks sõna Sydney Ülikooli professor Jocelyn Chey, kes rääkis oma mõiste *huumor* hiinakeelsest vastest *youmo*, mille võttis kasutusele Lin Yutang 1933. aastal.

Viimastel aastatel on huumoriuurimise seltsi aastakonverentsidel hea tava anda välja noorteadlasi tunnustav autasu. Sel aastal jagati välja kaks noore väljapaistva huumoriteadlase tiitlit. Tunnustatud noored tutvustasid oma tööd viimasel plenaaristungil. Auhinna vääriliseks osutusid Birminghami Ülikooli juures itaalia-uuringutega tegelev Clare Watters (ettekanne *To the Streets: Italian Comedians and Social Protest*) ja Berliini Vaba Ülikooli (Freie Universität Berlin) noor japanoloog Till Weingärtner (*Towards a Theory of Fictionality in Humor*).

Mõlemad etteasted olid köitvad, põhjustades ka auditooriumi elava diskussiooni. Clare Watters vaatles, kuidas on poliitiline komöödia Silvio Berlusconi võimuletulekust peale omandanud Itaalias valitsuse kultuurilises vastasseisus keskse rolli. Pole ka midagi imestada, sest Itaaliale on ette näidata sotsiaalse protestiliikumise pikk ajalugu, kus intellektuaalsed ja kultuuritegelased on etendanud olulist osa nii oma tegevuse kui ka sõnavõttudega.

Ettekanne käsitles poliitilise komöödia viljelejate, koomiku Sabina Guzzanti ja Beppe Grillo Berlusconi-kriitilisi naljaetteasteid ning demonstreeris koomikute suurt potentsiaali kasutada sotsiaalset protesti, hajutamaks komöödia ja poliitika piire.

Japanoloog Till Weingärtner lahkas huumori suhteid reaalsusega, arutles fiktsiooni osakaalu üle huumoris ning esitas küsimuse, kas ja kuidas mõõta naljade fiktsionaalsust. Esineja vaatles faktilisust ja fiktsionaalsust jaapani huumoris ja komöödias ning kirjeldas fiktsiooni kui reaalsuse variatsiooni (*variation from that reality*). Ühtlasi moodustas ettekanne esialgse mõtteavalduse huumori fiktsionaalsuse teooria kohta.

Mina võtsin osa peamiselt kultuuri ja ühiskonda käsitlevatest istungitest (oma ettekandes vaatlesin eesti lühendifolkloori sotsiokultuurilisest aspektist), milles käsitleti huumorit väga mitmekülgsest. Konverents toimus Aasias, seetõttu tulid sageli jutuks ida ja lääne kultuuri erinevustest mõjutatud huumorimeele erinevused.

Jaapani teadlane Kimie Oshima ettekanne (*Why Japanese are not funny?*) moodustas näiteks tänuväärse ülevaate ühiskondlikest erinevustest tingitud eripäradest, käsitledes Jaapani ja idamaade kultuuri kõrge kontekstiga kultuurina ja vastandades sellele madala kontekstiga kultuuri, mis on omane pigem lääne ühiskonnakorraldusele. Madala kontekstiga kultuuridele on iseloomulikud otsesed ja selged sõnumid, hoolimata sõnumi saatja ja vastuvõtja suhetest. Sõnad annavad edasi põhilise osa informatsioonist. Kõrge kontekstiga kultuurides on aga raskuskese sõnumi kontekst: sõnumist endast on tähtsam sõnumi saatja või vastuvõtja, see mõjutab ka omavahelisi suhteid ning peidetud tähendus on tähtsam kui tegelikud sõnad. Ka naljades on raskuskese erinev – kui lääne ühiskonnas räägitakse pigem anekdoote, siis Jaapanis on esiplaanil isiklik tasand, naljakad lood/juhtumid, mille abil püütakse arendada paremaid suhteid või vestluspartnereid tundma õppida.

Poola huumoriuuriija Dorota Brzozowska vaatles nt Hiina ja Jaapani kultuuri väljendusi poola naljades ning esitas mõneti lausa üldeuroopalikke stereotüüpe, mida võib hea tahtmise juures kohata ka eesti naljarepertuaaris. Valitsevad tähendusväljad põhinevad neis aga 1) välistel erinevustel ja iseärasustel (spetsiifilised rassitunnused, suur rahvastikuarv, kõrgtehnoloogia), 2) eriomasel söömiskultuuril, erisugusel toitumisel (riisi söömine, pulgad jne), 3) keelepõhistel sõnamängudel, mis rõhutavad erinevusi poola ja europa keeltega võrreldes.

Käsitlemist leidsid huumori globaliseerumine ja kultuuridevahelised sarnasused/erinevused, millele oli pühendatud eraldi sektsioon ettekannetega, mis kõik omavahel väga hästi haakusid. Innustava etteaste tegi Hollandi uurija Giseline Kuipers, kes vaatles huumori rännet ja selle mõju rahvusülesele kultuurile. Austraalia sotsiaalteadlane Jessica Milner Davis kõneles kultuuridevahelistest väljakutsetest huumoriuurimises, tänapäeva ühiskondlikest hoiakutest huumori kasutamisel Austraalias, Jaapanis ja Hiinas. Inglise huumoriuuriija Christie Davies, kes tegeleb viimasel ajal põhjalikult naljade transformatsiooni temaatikaga, uuris naljade rännet ja vastuvõttu/kohanemist eri maades ja kultuurides. Globaliseerumise seostest internetinaljade ja meediaga vaatles Limor Shifmani ja Mike Thelwalli ühisettekannet.

Ettekandeid ja vaatepunkte jagus seinast sein, kindlasti väärivad veel märkimist Kawakib Al-Momani ülevaade Jordaania parlamendivalimiste ajal meedias levinud koomiksistest ja karikatuuridest, Chaya Ostroveri kaks ettekannet holokausti üle elanud juutide huumorivormidest ja funkstioonidest, Wladislav Clopicky kognitiivlingvistiline arutelu mõistelise ruumi ja huumori vastasmõjudest, Rolf Heimanni etteaste Austraalia koomiksikultuurist, Joseph Wu ja Raymond Chani ettekanne huumori kasutamisest võitluses stressiga Hong Kongi keskkooliõpetajate näitel jne.

Huumorikonverentsi kava ja teesidega on võimalik tutvuda kodulehel <http://ssteach4.ss.cityu.edu.hk/~ishs2010/Home.htm>.

2011. aastal kogunevad maailma huumoriuurijad Bostonis, seltsi ammune liige, Krakówi Ülikooli professor Wladyslaw Chlopicki taotles juba ka 2012. aasta konverentsi korraldamise õigust – 24. huumorikonverents leiab aset Poola pärlriks peetud linnas Krakówis.

Piret Voolaid

Euroopa eestlaste laululaager kuldses Prahhas

Käesoleva aasta sügisene Euroopa Eestlaste Koori laululaager toimus 15.–17. oktoobrini Tšehhi pealinnas Prahhas. 2006. aastal loodud Euroopa eestlaste koor ühendab väljaspool Eestit Euroopas elavate eestlaste huvisid laulu kaudu. Koori idee pärineb tänase projektikoori juhatusest eesotsas koorivanema Mare Rahkema ja dirigent Kalev Lindaliga (vt www.eestikoor.eu). Esimene eesmärk oli osavõtt nii 2008./2009. aastal toimuvast ESTOst ja üldlalupeost Tallinnas 2009. aastal. Pärast laulupidu otsustati jätkata kooskäimist ja koosmusitseerimist, et oma tegevuse kaudu tutvustada kodumaal väljaspool Eestit elavate eestlaste tegemisi ning näidata eesti laulukultuuri asukohamaades. Esinetud on suvistel eestlaste suurkogunemistel Saksamaal, Sangastes ja Kanadas, Varbusel ja Rootsis, Belgias ja Uma Pidol ning mitmel korral ka Inglismaal Cattohorpe Manori rahvapeol. Täna on Euroopa eestlaste koori idee leidnud järgimist, näiteks segakoor Soomes (Iseseisvalt Laulu Lõõritavate Eestlaste Rühmitus Helsingis nimega Siller) ja eestlaste koor Inglismaal Londonis (dirigent Reet Kromel).

Osalejate geograafilise hajususe tõttu vaid mõnel korral aastas kohtuvatele lauljatele on paaripäevane kokkusaamine väga tööine. Asukohamaadest on esindatud Saksamaa, Holland, Belgia, Šveits, Inglismaa, Prantsusmaa, Soome, Tšehhi ja Eesti. Euroopa eestlaste koori liikmed tegutsevad mitmel alal. On õpetajaid, arste ja õdesid, insenere, mitut sorti ettevõtjaid, euroametnikke, aga ka endine baleriin, kes nüüd töötab rahvusvaheliste suhete alal ning väikeste lastega kodus olijaid. Koori töö on planeeritud pikalt ette ning regulaarne harjutamine ja kooskäimine toimub laululaagrite vormis. Traditsiooniks on saanud kokkutulekud jaanuari viimasel nädalavahetusel ja oktoobris, üldjuhul Annabergi lossis Saksamaal. Kevadine laager toimub kas Düsseldorfis Euroopa päeval või Brüsseli “mini-Euroopas”, suvine laululaager Eestis või mõnel muul maal suvisel eestlaste suurkogunemisel.

Tšehhis elavate eestlaste arv on kaduvväike (ametlikult on siin registreeritud umbes 40 pideva elamisloaga eestlast) ja kuigi Euroopa eestlaste kooris laulab ainult üks Tšehhis elav eestlanna, otsustati laululaager teha Tšehhi Eesti klubi kutsel Prahhas. Et kevadeks polnud veel selge, kas koor oleks arvuliselt võimeline andma Prahhas kolme kontserti, ühines laululaagriga ka Euroopa Eestlaste Koori asutajadirigent Kalev Lindal koos Haaslava Meeskoori topeltkvartetiga Väike Punt (vt www.hame.ee). Oktoobriks selgus siiski, et tulijaid on ligikaudu kuuekümmend ümber.

Praha laululaager oli ainulaadne eelkõige selle tõttu, et pärast harjutusi anti täispikk kontsert. Koos eesti kooriga laulis mõnda eestikeelset laulu kohalik lastekoor Rolnička. Sellele lisandusid ametliku erilooga esinemised vabas õhus, mille kavatsus oli Eesti koorimuusika kuldvara.

Laululaagri proovid toimusid kahel päeval U Vodarny klubis, kus Tšehhi Eesti klubil on ennegi üritusi olnud. Lauljatele meeldivaks üllatuseks oli klubi tšehhist tegevdirektor isiklikult valmis kirjutanud isegi eestikeelse menüü.

Esimene, laupäevane kontsert toimus erilises kohas: tuntud Praha lossi kolmandal õuel (presidendi lossi vastus). Kell 15.30 kõlas Praha Víti kiriku kuldse kaare all Eesti koorimuusika raudvara, mille pidulikkus sundis möödaminejaid seisatama ja laulu kuulama. Kontserdi üks südamlikke hetki oli kohtumine vanema Saksamaal elava härrasmehega. Kui vanahärra oli öelnud, kui head mälestused olid tal jäänud

Eestist, palus koori dirigent Kalev Lindal Haaslava meestel esitada vanahärra auks mitu tuntud saksakeelset laulu.

Õhtusele esinemisele püha Jaani kirikus eelnes proov kohaliku laste segakoori Rolničkaga, mis on ennegi esitanud Tšehhi-Eesti klubi tähtsamatel üritustel Eesti hümnid ja laule. Dirigent Kalev Lindal tutvustas kuulajatele iga eesti laulu. Peab mainima, et on äärmiselt huvitav selgitada teises keeles, mida tähendab näiteks “Kaera-Jaan” või “Targa rehealune”. Ka see kontsert võeti soojalt vastu. Lisapalu esitas nii koor kui ka Väike Punt. Kontserdile järgnes koosviibimine Vlatava jõel asuvas Manese klubis, kuhu tuli koori laulmist kuulama ka äsja ametisse asunud EV suursaadik Tšehhi Vabariigis.

Tšehhimaal ollakse esinemislubade andmisega väga ranged. Juba pool aastat ette tellis Tšehhi-Eesti klubi liige Jana Tomsova (Eestimaal tuntud filmi “Karu süda” produtsent) esinemiskohad. Nii nagu Praha lossiski, oli ka Praha Raekoja platsil, kus toimus pühapäeva pärastlõunal kolmas ja viimane Euroopa eestlaste koori esinemine, vaja eriluba koos kellaaja ja täpse asukohaga, kinnitatud vastava institutsiooni pitsati ja allkirjaga. Rahvast oli raeplatsi Orloj kella löömist kuulamas murdu ja kontsert võeti hästi vastu.

Unustada ei saa ka traditsiooniks saanud nn vaba aja laulmisi rahvamuusikast džässini. Sedagi said Tšehhi pealinlased kuulda nii Vltava jõel sõitvas laevas, kui ka Prahas asuvas Šveigi kõrtsis U Kalicha.

Tundub, et kõige kirjeldamisel jääb sõnadest väheks aga kirja panema peab, sest ka vähestest mälukildudest on abi, et hoida osalejate ühtekuulumist, tekitada kõrvalseisjates “tahan ka” tunnet või siis tõestada omal tagasihoidlikul moel, et väliseesti värk ei olegi nii veider kui “päriseestlastele” paistab ning Eesti kultuur õitseb ka kodust kaugel täies ilus. Teavad ju kooris lauljad paremini kui keegi teine, miks “Ta lendab mesipuu poole” lauldes hääl värisema hakkab ja silmanurka pisara asemel suisa tulvavesi koguneb.

Iivi Zájedová Prahast
Euroopa Eestlaste koori ja Tšehhi–Eesti klubi liige

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

30. septembril toimunud ARSi koosolek pühendati Eesti Rahvaluule Arhiivi kauaaegsele juhatajale Ellen Liivile, kes sai samal päeval 80-aastaseks. Ettekande pidas Daniel Sävborg (Stockholmi ülikooli kirjandusteaduste doktor 1997, TÜ skandinavistika professor): *Scandinavian folk legends and Icelandic sagas*.

Esitleti *Keele ja Kirjanduse* folkloristika erinumbrist 8–9/2010 Tartu Ülikooli ja Eesti Kirjandusmuuseumi uurijate värske töödega (koostaja Ülo Valk, TÜ) ning Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteaduri Mall Hiimäe raamatut *Pühad ja argised ajad rahvakalendris* (Varrak, Eesti Kirjandusmuuseum, 2010).

28. oktoobril toimus kirjandusmuuseumis Eesti Kultuurkapitali toel seltsi kogumiskonverents “Osalus+vaatlus+salvestus”. Tähelepanu all olid teabe edasikandmise ja talletamise traditsioonilised vormid – osalus ja kogemus, õppimine ja õpetamine.

mine. Esinesid Sille Kapper, TLÜ (Viljandi folgil tantsupärimust otsimas); Juha-Matti Aronen, TÜ (Ingeri tantsu koguja, uurija ja vahendaja rollis: tookord ma sain ja nüüd tahan edasi anda); Eda Pomozi, Budapesti Loránd Eötvösi nimeline Ülikool (ELTE)/TÜ (Eesti mängutuba Budapesti Ülikoolis (ELTEs) kui pärimuspedagoogiline eksperiment); Helen Kömmus, EKM/Tampere Ülikool (“Kõike tuleb teha mõnuga ja rahulikult!” ehk õpipoisina Ungari viimase traditsioonilise torupillimängija juures); Jaanika Hunt, EKM/TLÜ (Kihnu välitööretk 2010 – muljed ja kogemused); Moon Meier, EKM/TÜ (Jutukuulamiskogemus Kihnus: uskumuslugude ja naiste kangelaslugude maailm); Ave Tupits, EKM (Teatripärimuse kogumisest); Kristel Kivari, TÜ (Esoteerikamõis Kirnas: avastatud uus ja vana tõde); Kadri Viires, EKA (Kunstnikud kogumisretkel: miks, mida ja kuidas? Näiteid Slovakkia ungarlaste juurest); Mare Kõiva, Andres Kuperjanov, EKM (Talvemaskid Balkanimaadel. Perniku näide).

26. novembril tähistati Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Akadeemilise Rahvaluuleseltsi koostöös arhiivi vanemteaduri Anu Korbi 60. juubelit. Tiiu Jaago pidas ettekande “Rahvaluule teekonnad” ja Anu Korb esitles oma värskeilmunud raamatut *Siberi eestlaste elud ja lood* (EKM Teaduskirjastus, 2010).

Eesti Rahvaluule Arhiivis

24.–25. novembrini toimus Eesti Kirjandusmuuseumis Eesti Kultuurkapitali toel rahvusvaheline regilaulukonverents “Sa laulad siinnä, ma laulan siellä...” Esinesid Pekka Huttu-Hiltunen (*Runolaulu kulttuurisen kommunikaation muotona*), Mari Sarv (Regilaul ja riimiline rahvalaul), Janika Oras (Eesti laulukultuuri helijäljed kolmes 20. sajandi alguse helisalvestuste kogus), Aado Lintrop (Tee mul sarvesta hobune. Kitselaulu võimalikest tagamaadest), Kristi Salve (Nurgast), Matej Goršič (*The Runo Song of Killing a Snake – Origins and Development*), Irma-Riitta Järvinen (*The legend of St Katherine of Alexandria and its transformations in folk tradition*), Õie Sarv (Jätksuutlik seto laul), Andreas Kalkun (Kaarle Krohn, Jakob Hurt ja laulude tükeldamine), Helen Kästik (Regilaulu elulugu: sõlmpunktid kontserdirepresentatsioonis), Katrin Kumpan (45 aastat kultuurijuhina Kihnus), Liina Saarlo (Regilauluretked Kodaverre), Mall Hiimäe (Pulmalaulud Alajõe venelastelt aastast 1902), Natalia Ermakov (Tuleviku kajastus ersa-mordva itkudes), Frog (*Convention, Variation and Social Identities Reflected in Song*), Jukka Saarinen (*Oral poems in manuscripts – The case of Arhippa Perttunen*), Ilja Nikolaev (*Database of Izhorian epic songs morphology*), Arvo Krikmann (Vokaalide suhetest eesti ja soome alliteratsioonis), Jonathan Roper (*Synonymy and Rank in Alliterative Poetry*), Žanna Pärtlas ja Aare Tool (*Retracing processes of change: the case of the scales of the Setu songs*), Taive Särg (Killõ ja torrõ: lahkeli ja kooskõla) ja Liisi Laanemets (Viiside varieeruvusest seto leelos).

Esimese päeva piduõhtul laulis ansambel Ütsiotsõ. Konverentsil esitleti eesti regilaulude andmebaasi (<http://www.folklore.ee/regilaul/>) ja Herbert Tampere *Eesti rahvalaule viisidega* III osa võrguväljaannet (<http://www.folklore.ee/pubte/eraamat/tampere/tampere3/>). Tähistati Ingrid Rütli 75. sünnipäeva ja esitleti tema raamatut *Muutudes endaks jääda. Valik meenutusi, artikleid, uurimusi* (TEA, 2010).

Ave Tupits

Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

15.–17. septembrini korraldas osakond Elvas konverentsi “From Language to Mind 4”, tähistamaks 110 aasta möödumist Oskar Looritsa (1900–1961) sünnist ja muinasjuttu-uurija Pille Kippari 75. sünnipäeva. Konverentsi märksõnad olid huumor, usund, narratiivid, Internet, vanade nähtuste kõrval käsitleti uusi folklooriliike. Ürituse kava ja teesid aadressil: <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2010/loorits/>.

15. septembril avati Eesti Kirjandusmuuseumi saalis konverentsi raames Arne Maa-siku ja Jaanus Plaadi näitus “Setomaa tsässonad ja kirikud 17.–21. sajandil”. Setu õigeusklike usuelule ja eeskätt nende sakraalehitistele keskendunud näitus oli osa Eesti Kunstiakadeemia rahvakunsti ja kultuuriantropoloogia õppetooli teadus- ja fotoprojektist “Õigeusu kirikud ja kabelid Eestis”. Näituse valmimisele aitasid kaasa Jane Kalajärv, Tanel Tsirgu, Maria Jürisson, Leida Lepik ja Ahto Raudoja, toetasid Eesti Teadusfond, Eesti Kultuurkapital ja Eesti Kunstiakadeemia.

Teisipäevaseminarid

19. oktoobril sisustas seminari Piret Voolaid, kes vahendas muljeid suvel Hong Kongis toimunud Rahvusvahelise Huumoriuurimise Seltsi (*International Society for Humor Studies*, ISHS) 22. konverentsist. Interdistsiplinaarne üritus leidis aset 24.–27. juunini, nelja päeva jooksul oli võimalik kuulata ettekandeid viies paralleelsektsioonis.

26. oktoobril käsitleti eesti veebiarhiiviga seonduvaid muutusi ning eesti internetist olulise materjali kogumise ja säilitamise põhimõtteid.

2. novembril kõneles Maarja Villandi: “Ebakeeleteaduslikke teooriaid eesti keele suguluse alal”. Kõne all olid Henrik Juhankatti, Artur Gleye, Edgar Valter Saksa, Jüri Härmatare, Oskar Adolf Põldemaa ja Andres Pääbo seisukohad. Juhankattilt pärineb ühise ürgkeele idee, Gleye pidas eesti ja etruski keelt sugulaseks ja seostas paljusid Euroopa kohanimesid eesti keelega. Gleye mõtteviisi jätkas Saksa. Põldemaa dešifreeris etruski muinaskiilkirja eesti keele sarnaseks. Härmatare arvas eesti keele olevat suguluses sumeri keelega. Pääbo meelest oli veneedi keel läänemeresoome keel. Veel räägiti ebateaduslike teooriate olemusest.

16. novembril esines Reet Hiiemäe: “Kuidas eksponeerida eesti usundi kaitsemaagiast?”. Reet Hiiemäe on hakanud koostama raamatut, mis annab ülevaate kaitsemaagiast eesti usundis. Teema on eluline ja kaitsemaagia ka tänapäeva inimesele oluline (kuigi sageli võib-olla mitteteadvustatult). Et materjal on väga mahukas (kaitsemaagilisi võtteid on kasutatud peaaegu igas eluvaldkonnas), tuleb paratamatult kaaluda, mida võtta, mida jätta.

30. novembril rääkis Raivo Kalle rahvusvahelisest teadusajaloo konverentsist, mis leidis aset 18.–20. septembrini Barcelonas.

7. detsembril esines Mare Kalda: “Aardejutud ja nende kogujad. Tõnu Võimula.” T. Võimula (1871–1955) oli rahvaluulekoguja, kelle peamistest tegevusaladest on Rein

Saukas (2009) *Eesti mõistatuste allikaloo* IV köite isikuregistrisse moodustanud pika loetelu: käsitööline, soldat, maaler, maadleja, spordi- ja karskustegelane. Mare Kalda seminariettekanedes olid põhitähelepanu all Võimula noteeritud jutud ja teated peidetud varandustest.

14. detsembril esinesid Eve Annuk ja Helen Hanni: “Ökotoit – kas trend või elustiil?”

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

26. märtsil Eesti-Läti seminar “Communication with Society through Life Stories” Eesti Kirjandusmuuseumis.

26. mail prof Aleksander Pantšenko (Sankt-Peterburgi Euroopa Ülikool, Venemaa) loeng “La Violence et le Sacré in a Russian Village: The Aqueda (Genesis 22), AT 2401, and the Legend of St. Ioann and Iakov of Meniusha”.

28. mail Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi aastakonverents “Religioonid ja ühiskonnad”.

31. mail Eesti Kirjandusmuuseumis konverents “Talking about Tradition”. Konverentsi toetasid Eesti Kirjandusmuuseum ja Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria tippkeskus).

10. juunil esines rahvaluule osakonnas seminaril prof Mihály Hoppál Budapestist: “World View, Mythology, Belief Systems”.

10. ja 11. septembril Raadio Ööülikooli avalikud salvestused Tampere Maja keldriklubis. Esinesid Ülo Valk (Usundilised jutud ehk muistendid), Madis Arukask (Eesti regilaulu mütoloogia läänemeresoome kontekstis), Risto Järv (Eesti muinasjutude fantaasiamaailm) ja Ergo-Hart Västriku (Rahvusmütoloogia ja Kalevipoeg).

14. septembril Ungari Teaduste Akadeemia Etnoloogia instituudi vanemteaduri Katalin Juhászi loeng “Cleanliness and Personal Hygiene in Hungarian Villages from the Turn of the Twentieth Century to the Present Day”.

16.–19. septembrini Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna ning folkloristika ja etnoloogia üliõpilasi ühendav Tartu Nefa Rühma välitööretk Kihnu saarele sihtfinantseeritava teadusteema “Folkloori ja ühiskond: pärimusmälu, loovus, rakendused” raames koostöös sihtasutusega Kihnu Kultuuriruum, Kihnu Ajaloo uurimise Seltsi, Kihnu muuseumi ning Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiviga. Üritust toetab Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria Tippkeskus).

28.–30. oktoobrini kultuuriteooria tippkeskuse III sügiskonverents “Aeg kultuuris: vahendamine ja esitus”. Ettekanded 44 uurijalt Eestist, Soomest, Lätist, Rootsist, Poolast, Venemaalt, Ungarist, Itaaliast, Saksamaalt, Inglismaalt, USA-st, Hollandist ja Prantsusmaalt.

2. novembril kultuuriteooria tippkeskuse seminar “Tradition and Creativity”. Kõnelesid Jonathan Roper ja Ergo-Hart Västriik, diskussandid olid Carlo A. Cubero (maastiku uurimisrühm), Ester Võsu (etnoloogia), Anti Randviir (semiootika) ja Jürgen Beyer (TÜ raamatukogu)

22. novembril Ambrož Kvartiči (Ljubljana ülikool, Sloveenia) loeng “Local Impact of Migratory Motifs: a Case Study of Contemporary Legends in Slovenia”.

23. novembril dr Frogi (Londoni ülikool / Helsingi ülikool) loeng “Diachronic Perspectives on North Finnic / Kalevalaic Epic: The Song of Lemminkäinen”.

29. ja 30. novembril ning 2. detsembril Tartu Ülikooli audoktor prof Vilmos Voighti (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest) valikkursus “Theory of Folklore”.

9.–10. detsembrini rahvusvaheline seminar “Continuity and Discontinuity of Borders” Narvas ja Tartus projekti “Writing Cultures and Traditions at Borders” raames, korraldajad TÜ eesti- ja võrdleva rahvaluule osakond, Narva kolledž ja Ida-Soome ülikooli Karjala Instituut.

Rahvaluule alal kaitstud väitekirjad ja lõputööd

Magistritööd

Katre Kikas (30.08.2010) *Hans Anton Schults ja kadunud käsikirjad: rahvalik kirjalikkus rahvaluule arhiivis*. Juhendaja dots Risto Järv, oponent Elo-Hanna Seljamaa.

Triin Õim (30.08.2010) *Hauatähise välimäär aja otsingutel. Kärkla kalmistu näite põhjal*. Juhendaja dots Tiiu Jaago, oponent Tiia Ristolainen.

Mairi Kaasik (31.08.2010) *Aja kategooria eesti imemuinasjuttudes*. Juhendaja dots Risto Järv, oponent Mare Kalda (MA).

Liilia Laaneman

NEWS IN BRIEF

Birthday Greetings!

Ellen Liiv (80), Pille Kippar and Ingrid Rütel (75), Vilmos Voigt (70), Enn Ernits (65), Anu Korb and Tarmo Kulmar (60), and Marju Kõivupuu (50).

Recording the Masquerade

Mare Kõiva and Andres Kuperjanov provide an insight into the fieldwork conducted this January in the Bulgarian town of Pernik during the masquerade festival.

International Humor Conference 2010 in Hong Kong

Piret Voolaid gives a brief overview of the 22nd annual conference of the International Society for Humor Studies (ISHS), participated in by more than 200 researchers.

European Estonians' Singing Camp in Golden Prague

Iivi Zajedova writes about the choir and singing camps of the Estonian living in Europe.

Calendar

A brief summary regarding the events and activities of Estonian folklorists from July to December 2010, including the BA and MA theses defended this autumn.